

Biografische Schetsen II

Door Gerrit van Dijk
secretaris natuurwetenschappen

KONINKLIJKE
HOLLANDSCHE MAATSCHAPPIJ
DER WETENSCHAPPEN

Voorwoord

In dit tweede deel van de Biografische Schetsen van directeuren en leden van de Hollandsche Maatschappij der Wetenschappen, staan directeuren en leden uit 1752, het oprichtingsjaar, en 1753 centraal. Een duidelijk verschil tussen directeuren en leden was er in het begin eigenlijk niet. Onder de eerste leden zijn veel Leidse hoogleraren met Lulofs, de secretaris van de Leidse Senaat, als aanvoerder. Wie tot zijn vriendenkring behoorde trad toe, alles onder het motto 'if you cannot beat them, join them', want de Leidse Universiteit was 'not amused' met een concurrent. Onder de eerste leden vinden we ook een groot aantal predikanten; doopsgezinde, remonstrantse, Nederlands Hervormde, Lutherse en voorgangers van de Waalse gemeente. Dat zal nu niet meer in die mate voorkomen, de tijden zijn veranderd. Met de recente heropening van het Rijksmuseum nog in gedachten, is het wellicht interessant om te weten dat de oorspronkelijke architect Pierre Cuijpers lid was van de Hollandsche Maatschappij. Een korte biografie van hem is in dit tweede deel opgenomen. De portretten maken deel uit van de collectie die de Hollandsche Maatschappij in 1958 heeft verworven en zijn tentoongesteld in het Hodshon Huis.

Haarlem, mei 2014

Gerrit van Dijk

Inhoud

BESCHREVEN PERSONEN, ALFABETISCH

- 4 J.N.S. Allamand, 1713 – 1787, lid 1753
- 6 J. de Bosch, 1740 – 1811, lid 1776
- 8 J. Bosscha, 1831 – 1911, lid 1863
- 10 S.J. Brugmans, 1763 – 1819, lid 1788
- 12 P. Burman Jr, 1713 – 1778, lid 1752
- 14 P. Camper, 1722 – 1789, lid 1760
- 16 C. Chais, 1701 – 1785, lid 1753
- 18 J. Clarisse, 1770 – 1846, lid 1806
- 20 P.J.H. Cuijpers, 1827 – 1921, lid 1903
- 24 J. van den Honert, 1693 – 1758, lid 1752
- 26 F. van Oudendorp, 1696 – 1761, lid 1752
- 28 A. Weiss, 1713 – 1792, lid 1752
- 30 De collectie
- 34 Lijst van afkortingen

Johannes Nicolaus Sebastianus Allamand (1713 – 1787)

18 september 1713 Geboren te Lausanne

2 maart 1787 Overleden te Leiden

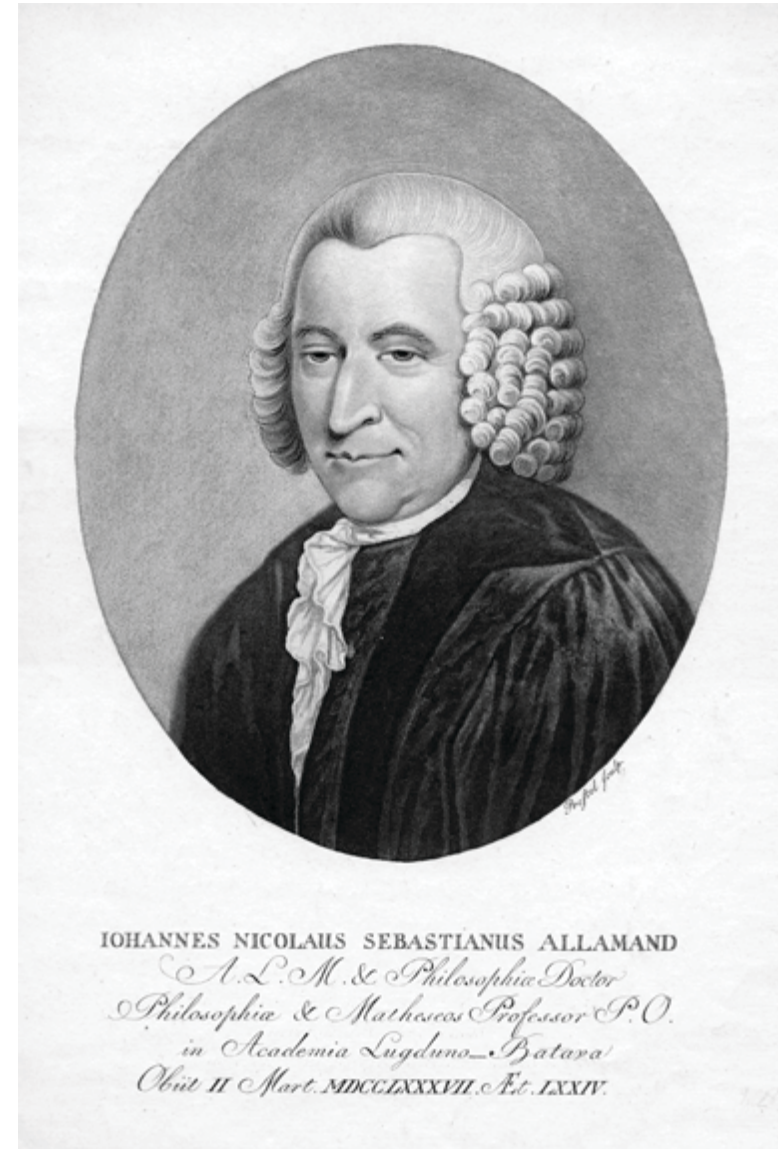
1753 lid

Johannes Nicolaus Sebastianus Allamand werd geboren in Lausanne en aldaar tot het predikambt opgeleid. Om zich te bekwamen in de wis- en natuurkunde vertrok hij naar Leiden. Daar woonde hij enige jaren bij 's Gravesande en hield zich bezig met het onderwijzen en opvoeden van diens zonen. Hij leerde en passant veel van 's Gravesande over de natuurkunde. In 1747 werd hij, op voorspraak van 's Gravesande, benoemd tot hoogleraar in de wijsbegeerte aan de Hogeschool te Franeker [Franeker en Harderwijk hadden toen ook een universiteit]. Twee jaar later werd hij teruggeroepen naar Leiden om daar hoogleraar in de wiskunde en wijsbegeerte te worden. Dat was een nieuwe post, ingesteld vanwege het belang van de proefondervindelijke wijsbegeerte. Met Allamand werd de proefondervindelijke wijsbegeerte hoofdzakelijk proefondervindelijke biologie. De invloed van Boerhaave is hier voelbaar. Uit Nederlands Indië kwamen kisten met opgezette dieren en gedroogde planten. Boerhaave had hier een zwak voor, maar de kisten moesten ook uitgepakt, de inhoud gecatalogiseerd en beheerd worden. Allamand werd daartoe aangesteld in 1751. Hij gaf, als eerste hier te lande, colleges over de natuurlijke historie, voornamelijk over zoölogie.

Hij was een vereerder van 's Gravesande. Zelf was hij echter geen grote geest. Wel had hij bestuurlijke kwaliteiten. In 1753, een jaar na de oprichting, werd hij benoemd tot lid van de Hollandsche Maatschappij der Wetenschappen, zeer waarschijnlijk op voorspraak van Lulofs. In datzelfde jaar werd hij ook Fellow van de Royal Society in Londen en heeft aldus bijgedragen aan het contact tussen beide instellingen. Hij schreef verscheidene opstellen in de Verhandelingen der Hollandsche Maatschappij der Wetenschappen I (1754) en II (1755).

De Leidse Universiteit bezit een geschilderd portret van Allamand. Bijgaande ets is naar een gravure van de Duitse graveur Johann Gottlieb Prestel (1739 – 1808).

[Otterspeer II], [NNBW I, K. 75], [Van der Aa I, p.181 – 182], [Bierens de Haan].

Jeronimo de Bosch (1740 – 1811)

23 maart 1740 Geboren te Amsterdam

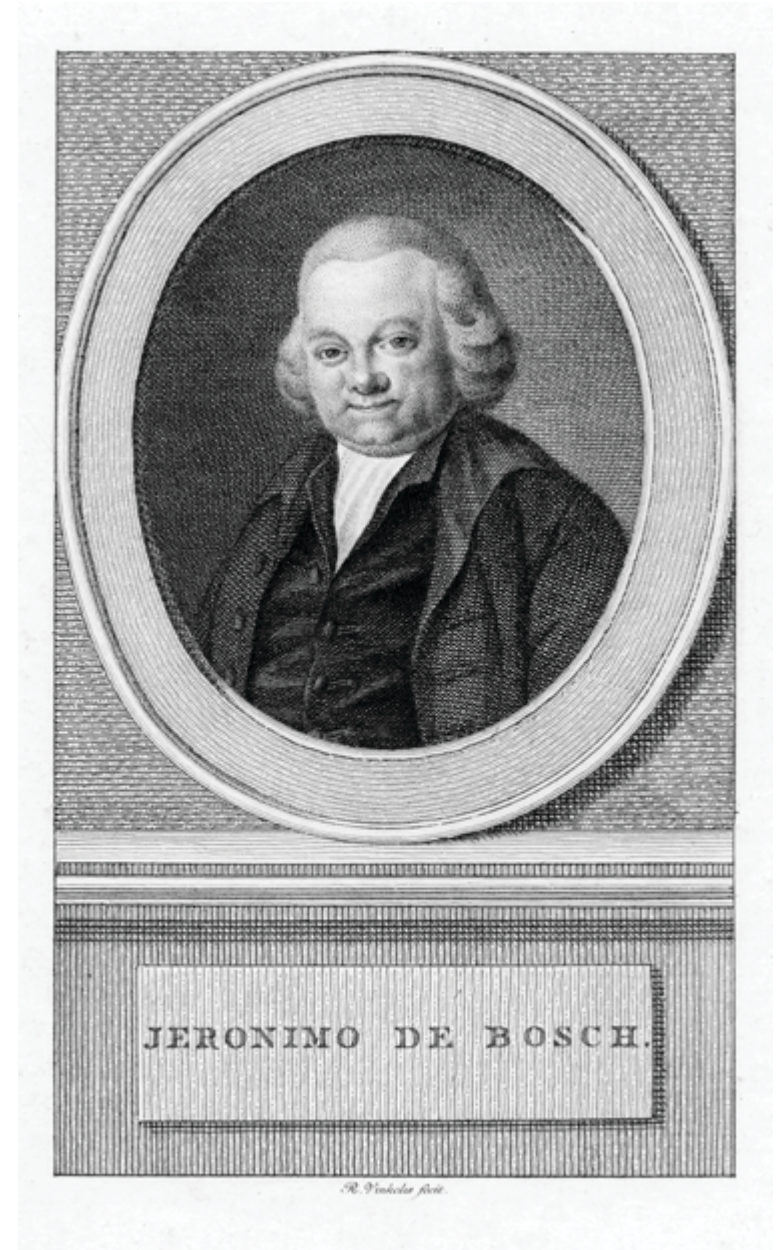
1 juni 1811 Overleden te Amsterdam

1776 lid

Jeronimo was voorbestemd om zijn grootvader op te volgen als apotheker te Amsterdam. Op het gymnasium ontwikkelde hij echter een bijzondere belangstelling voor de klassieke letteren. Hoewel hij plichtsgetrouw zijn apothekerschap vervulde, lag daarin toch niet zijn roeping. Zijn grote liefde lag bij de letterkunde, en in het bijzonder bij de Latijnse dichtkunst. Dat bleef niet onopgemerkt bij het stadsbestuur van Amsterdam, dat hem de post van eerste klerk ter secretarie aanbood. Deze functie, die hij bijna veertig jaar met ijver invulde, verschaftte hem ook tijd de letterkunde te beoefenen. Hij vertoefde daartoe regelmatig in gezelschap van de Amsterdamse hoogleraren Daniël Wytttenbach, Petrus Burman en Pieter Fontein. Hij publiceerde veel, dichte Latijnse verzen voor vele gelegenheden, won vele prijsvragen, o.a. bij Teylers tweede genootschap, was lid van talrijke binnen- en buitenlandse genootschappen en bezat een groot internationaal netwerk. Ook bij koning Lodewijk Napoleon viel hij op. Toen deze in 1808 besloot tot oprichting van de KNAW, werd hij samen met Van Swinden, Van Marum en Stuart gevraagd de inrichting ervan vorm te geven. Natuurlijk werd hij ook zelf tot een van de eerste leden verkozen. Zijn netwerk kwam goed van pas bij zijn benoeming in 1798 tot curator van de Leidse Universiteit. Het gelukte hem de Leidse hoogleraren Adriaan Kluit, Carolus Boers en Jan Luzac, die in 1795 ontslagen waren vanwege hun prinsgezinde houding, in hun functie te herstellen. Verder had hij een neus voor talent. Door zijn toedoen zijn de wetkundigen Pieter Nieuwland en Jan Frederik van Beeck Calkoen aangesteld. Hij was erg geliefd, had een nobel karakter en was een oprecht christen.

De Leidse Universiteit heeft enige jaren geleden een portret van hem aangekocht. Bijgaand portret is naar een gravure van Reinier Vinkeles.

[Van der Aa 2-1, p. 1000 – 1006]

Johannes Bosscha (1831–1911)

18 november 1831 Geboren te Breda

15 april 1911 Overleden te Heemstede

1863 lid

Johannes Bosscha was van 1885 tot 1909 secretaris van de Hollandsche Maatschappij. Hij studeerde te Leiden wis- en natuurkunde en raakte vooral in de ban van de hoogleraar sterrenkunde F. Kaiser (sinds 1837 lid van de Hollandsche Maatschappij). Na zijn promotie te Leiden werkte hij enige tijd in Berlijn, daarna als assistent van Pieter Leonard Rijke aan het Natuurkundig Laboratorium te Leiden. In 1860 werd hij hoogleraar in de theoretische mechanica aan de Koninklijke Militaire Academie te Breda. Drie jaar later volgde zijn benoeming tot lid van zowel de KNAW als de Hollandsche Maatschappij der Wetenschappen. Ook benoemde Thorbecke hem tot inspecteur voor het Middelbaar Onderwijs. Bosscha had grote invloed op de inrichting van de HBS. Zo introduceerde hij vaklokalen voor natuur- en scheikunde. In 1873 keerde hij terug naar de wetenschap en werd hoogleraar in de natuurkunde aan de Polytechnische School te Delft. In 1878 werd Bosscha directeur van de Polytechnische School. In deze kwaliteit heeft hij alles gedaan om het onderwijs aan zijn instelling op academisch niveau te brengen. Door ziekte werd hij gedwongen zijn functie neer te leggen en uit te zien naar een minder veeleisende taak. In 1885 deed die gelegenheid zich voor en werd hij benoemd tot secretaris van de Hollandsche Maatschappij der Wetenschappen als opvolger van Von Baumhauer, die was overleden. Tegelijk vroeg hij emeritaat aan in Delft. Hij zou het secretariaat tot 1909 uitoefenen. In deze functie werkte hij mee aan de uitgave van de werken van Christiaan Huygens en de publicatie van de Archives néerlandaises de sciences exactes et naturelles, waardoor Nederlandse wetenschappelijke verhandelingen via de Franse vertaling een internationaal forum konden bereiken. Op bestuurlijk gebied vielen hem nog de volgende onderscheidingen ten deel: in 1899 werd hij tot curator van de Leidse Universiteit benoemd en tot president curator van het KNMI. In 1909 nam hij ontslag als secretaris.

De Hollandsche Maatschappij bezit verscheidene portretten van hem. Tevens is er een marmeren buste van hem aanwezig.

[Bierens de Haan], [BWN deel 1]

J. BOSSCHA. 1831-1911.

Siebold Justinus Brugmans

(1763 – 1819)

24 maart 1763 Geboren te Franeker

22 juli 1819 Overleden te Leiden

1788 lid

Na zijn promotie aan de Groningse Universiteit, werd Siebold J. Brugmans aan de Universiteit van Franeker aangesteld als hoogleraar natuurkunde, logica, metaphysica en astronomie, als opvolger van Van Swinden. Hij was toen 22 jaar. Al na enkele maanden werd hij door de Leidse Universiteit gevraagd om hoogleraar kruidkunde (botanie) te worden, een positie die hij in 1786 officieel aanvaardde. Brugmans was een duizendpoot: in 1787 werd hij tevens hoogleraar natuurlijke historie (als opvolger van Allamand), in 1791 hoogleraar geneeskunde en in 1799 hoogleraar scheikunde. Vooral als geneeskundige en arts timmerde hij aan de weg, en de militaire geneeskunde had daarbij zijn bijzondere aandacht. Dat kwam natuurlijk goed van pas nu er vele gekwetste soldaten waren vanwege de oorlog met Frankrijk. Maar ook de vijand was in hem geïnteresseerd en vroeg hem na 1795 een goede militaire geneeskundige dienst op te zetten. De Napoleons waren bijzonder op hem gesteld, koning Lodewijk Napoleon benoemde hem tot zijn lijfarts en gaf hem de titel van Directeur Generaal van de Militair Geneeskundige Dienst. In 1810 werd Brugmans (opnieuw) Rector Magnificus aan de Leidse Universiteit. Door de goede banden met Napoleon kon hij voor de universiteit tot grote zegen zijn. Werden de universiteiten van Harderwijk en Franeker, 'zijn eerste universiteit', opgeheven en de Utrechtse Universiteit tot een tweederangs instelling gedegradeerd door Napoleon, niets van dat alles voor Leiden. Integendeel, de Leidse Universiteit kreeg zelfs extra geld. Daarbij speelde ook Napoleons achting voor de Leidse medische faculteit, die hij beter vond dan alle Franse medische faculteiten. In 1813, bij de val van Napoleon, moest Brugmans afstand doen van al zijn functies, hij werd beschouwd als collaborateur! Gelukkig heeft koning Willem I hem, na een emotionele brief van Brugmans' broer, gerehabiliteerd. Brugmans won veel prijzen en werd meerdere malen onderscheiden. Hij stierf op 56-jarige leeftijd na een korte ziekte.

In de Leidse Pieterskerk bevindt zich een marmeren gedenkteken met zijn rijk gedecoreerde buste. Bijgaand portret is naar een gravure van Willem van Senus (1773–1851).

[Van der Aa 2-2, p. 1466 – 173], [Boeles II-2, p. 605 – 611], [De Pieterskerk in Leiden, W Books 2011]

SEBALD JUSTINUS BRUGMANS.

Amsterdam, 1819, by W. van Senus. Provenance: gift by de Spruijffstraat, N. 127.

Petrus Burman Jr (1713–1778)

23 oktober 1713 Geboren te Amsterdam

24 juni 1778 Overleden te Santhorst (bij Wassenaar)
1752 lid

Petrus Burman Jr, ook bekend als Petrus Burmannus Secundus, behoort tot de eerste leden van de Hollandsche Maatschappij der Wetenschappen. Reeds vroeg verloor hij beide ouders en kwam onder voogdij van zijn gelijknamige oom, die hem een opleiding liet volgen die een kopie was van de zijne. Petrus Jr had een hoge achting voor zijn oom, die een bekend Leids hoogleraar in de klassieke talen en geschiedenis was. Wat hem onderscheidde van zijn oom was zijn grote welsprekendheid, hij trok volle zalen bij zijn redevoeringen. Uit respect voor zijn oom voegde hij later het adjectief 'Secundus' aan zijn eigen naam toe. Na een studie rechten in Utrecht, waar hij ook colleges klassieke talen volgde, bekroond met een promotie in de rechtsgeleerdheid, zocht hij geen baan maar ging bij zijn broer Frans in Katwijk wonen om zich aan de muzen te wijden. Zijn talenten vielen op in Franeker, waar hij in 1736 werd benoemd tot hoogleraar in de welsprekendheid en de geschiedenis, vanaf 1741 kwam daar de poëzie bij. In 1742 werd hij, door bemiddeling van een goede vriend van zijn oom, benoemd aan het Athenaeum Illustre te Amsterdam als hoogleraar welsprekendheid en klassieke talen. In 1744 kwam daar de poëzie bij en vanaf 1767 ook de vaderlandse geschiedenis. Of hij dat allemaal waard was? Hijzelf vond van wel. Eigenlijk vond hij dat hij meer verdiende, namelijk een aanstelling aan een echte universiteit. Zo was het voor hem een teleurstelling dat in 1755 Chr. Saxe te Utrecht werd benoemd en dat in 1761 David Ruhnkenius in Leiden de opengevallen leerstoel in de welsprekendheid en de geschiedenis van Van Oudendorp (zie p. 25) mocht bezetten. Die Chr. Saxe heeft hij later nog eens goed te grazen genomen door hem ervan te beschuldigen dat hij uit allerlei boeken en tijdschriften uit de erfenis van zijn oom bladzijden had gescheurd en ontvreemd. De twist liep zo hoog op dat het Utrechtse stadsbestuur moest ingrijpen. Het liep allemaal met een sisser af, maar de affaire leverde Burman fikse reputatieschade op.

Burman overleed op Santhorst, een hofstede tussen Wassenaar en Voorshoten (gesloopt in 1819), zijn zomerverblijf.

Bijgaand portret is naar een gravure uit 1759 van Jacobus Houbraken, die een schilderij uit 1758 van J.M. Quinkhard als voorbeeld nam.

Petrus Camper (1722 – 1789)

11 mei 1722 Geboren te Leiden

7 april 1789 Overleden te 's Gravenhage

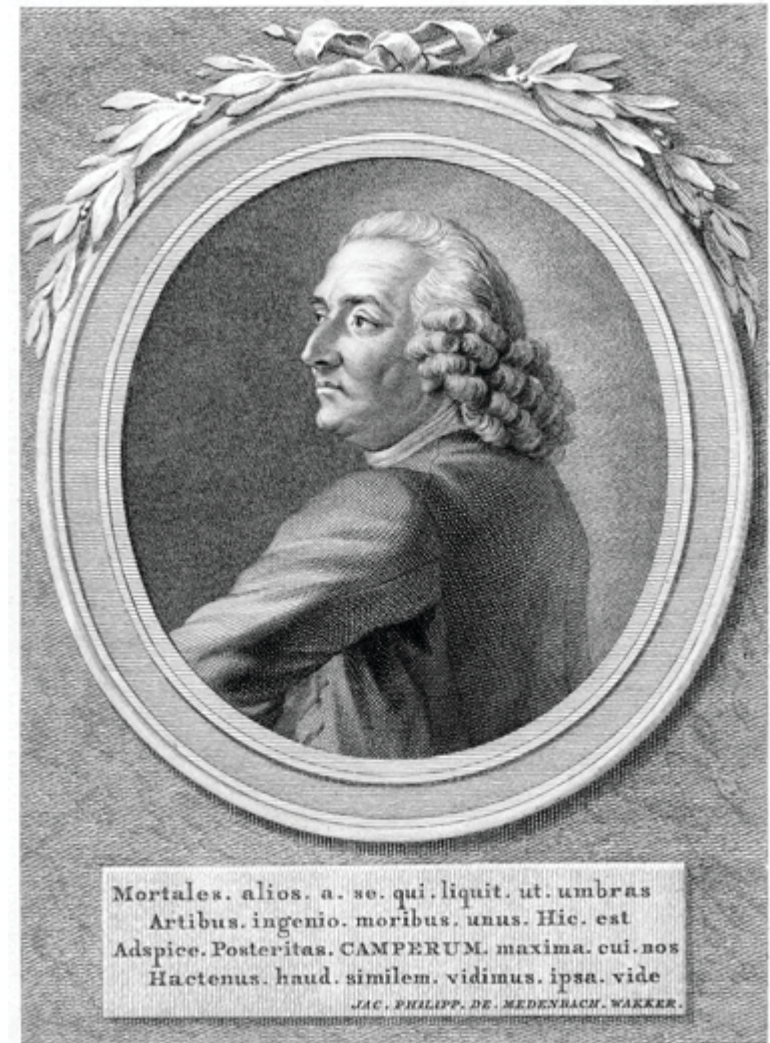
1760 lid

Petrus Camper was een groot medicus, zoöloog en botanicus. Als medicus hield hij zich bezig met de techniek van het amputeren van ledematen. Goethe noemde hem ein Meteor von Geist, Wissenschaft, Talent und Thätigkeit. Camper was lid van talrijke binnen- en buitenlandse geleerde genootschappen, kreeg vele onderscheidingen en won zoveel prijsvragen dat hem beleefd werd verzocht niet langer mee te dingen. Hij leidde een Bourgondisch leven en woog naar eigen zeggen 220 pond.

Na zijn studie te Leiden ondernam hij een reis naar Engeland, Frankrijk, Duitsland en Zwitserland. Tijdens deze reis ontving hij bericht dat hij voorgedragen was als hoogleraar in de anatomie en chirurgie te Franeker. Door ziekte kon hij die functie eerst in 1750 aanvaarden. Vijf jaar later werd hij benoemd tot hoogleraar in dezelfde vakken aan de Universiteit van Amsterdam (het Athenaeum Illustre), enige tijd daarna werd hem de totale geneeskunde opgedragen. Intussen was hij getrouwd met een Friezin. Zij kon niet aarden in Amsterdam en verlangde terug naar Friesland. Daarom nam Petrus in 1761 ontslag en vestigde zich in Franeker op het buitenverblijf Klein-Lankum. Daar verveelde hij zich geenszins, hij schreef artikelen en correspondeerde met vele buitenlandse geleerden. Maar ook tekende en schilderde hij zeer verdienstelijk. Na twee jaar, in 1762, vertrok hij met zijn gezin naar Groningen waar hij hoogleraar in de geneeskunde, anatomie, chirurgie en botanie werd. Hij werd meteen ook tot stadsfysicus benoemd. Tien jaar is hij in Groningen gebleven. Uiteindelijk wilde zijn vrouw toch weer terug naar Franeker en hij volgde haar wens. Daar raakte hij geïnteresseerd in de politiek. Hij kreeg zitting in de Statenvergadering van Friesland, werd burgemeester van Workum en tenslotte in 1787 zelfs lid van de Raad van State. Toen was zijn vrouw al overleden en was hij verhuisd naar Den Haag. Daar is hij in 1789 overleden, maar begraven in Leiden, in de Pieterskerk. In die kerk bevindt zich een marmeren gedenksteen met zijn buste, in de buurt van dat van Boerhaave, die een grote invloed had gehad op Petrus' jeugd. Camper sprak vele talen: Latijn, Frans, Engels, Duits, Italiaans, terwijl hij Griekse teksten goed kon lezen.

Bijgaand portret is naar een gravure van Reinier Vinkeles.

[Van der Aa 3, p. 66 – 74], [De Pieterskerk in Leiden, W Books 2011]

Reinier Vinkeles ad vivum del. et sculp. 1798.

Charles Chais (1701–1785)

3 januari 1701 Geboren te Leiden

8 oktober 1785 Overleden te 's Gravenhage

1753 directeur

Chais is een van de vele predikanten die in de begintijd van de Hollandsche Maatschappij tot lid werden benoemd. Predikanten stonden in aanzien. Het is aannemelijk dat secretaris Van der Aa, zelf predikant, Chais heeft voorgesteld. Zelfs nog bij het honderdjarig jubileum van de Hollandsche Maatschappij was een predikant uitgenodigd, Busken Huet, Waals predikant te Haarlem. Van hem gaat de mare dat hij de feestredenaar, de Amsterdamse hoogleraar Mr. D.J. van Lennep, hevig heeft geïrriteerd door tijdens de lezing opzichtig in een bundel papieren, die hij uit zijn zak haalde, te gaan bladeren. Dat greep de bejaarde Van Lennep zo zeer aan, dat hij spoedig daarna ernstig ziek werd en in zijn hallucinaties telkens de onhebbelijke toehoorder voor zich zag, die hem met een degen bedreigde. Van Lennep herstelde uiteindelijk van zijn ziekte maar overleed in februari van het volgend jaar.

Na een gedegen vooropleiding, thuis en op het gymnasium, ging de Zwitser Chais theologie studeren in Genève, de stad van de Reformatie. In 1721 werd hij tot het predikantambt toegelaten en kreeg onmiddellijk twee beroepen, maar koos ervoor om verder te studeren. Toen echter de Waalse Gemeente te 's Gravenhage hem in 1728 beriep, nam hij het beroep aan. Vijftig jaar lang is hij daar predikant geweest. Hij was een groot voorstander van inenting tegen kinderziektes en heeft een aantal publicaties het licht doen zien waarin hij de godsdienstige vooroordelen tegen inenting bestreed. Twee van dergelijke publicaties zijn verschenen in de Verhandelingen van de Hollandsche Maatschappij. Waarschijnlijk heeft dit meegewogen bij zijn benoeming tot lid. De publicaties sneden immers toen een zeer actueel onderwerp aan, dat ook nu nog af en toe het nieuws haalt.

Bijgaand portret is naar een gravure van Jacobus Houbraken.

[Van der Aa 3, p. 301–304], [Bierens de Haan, p. 106]

Johannes Clarisse (1770–1846)

19 oktober 1770 Geboren te Schiedam

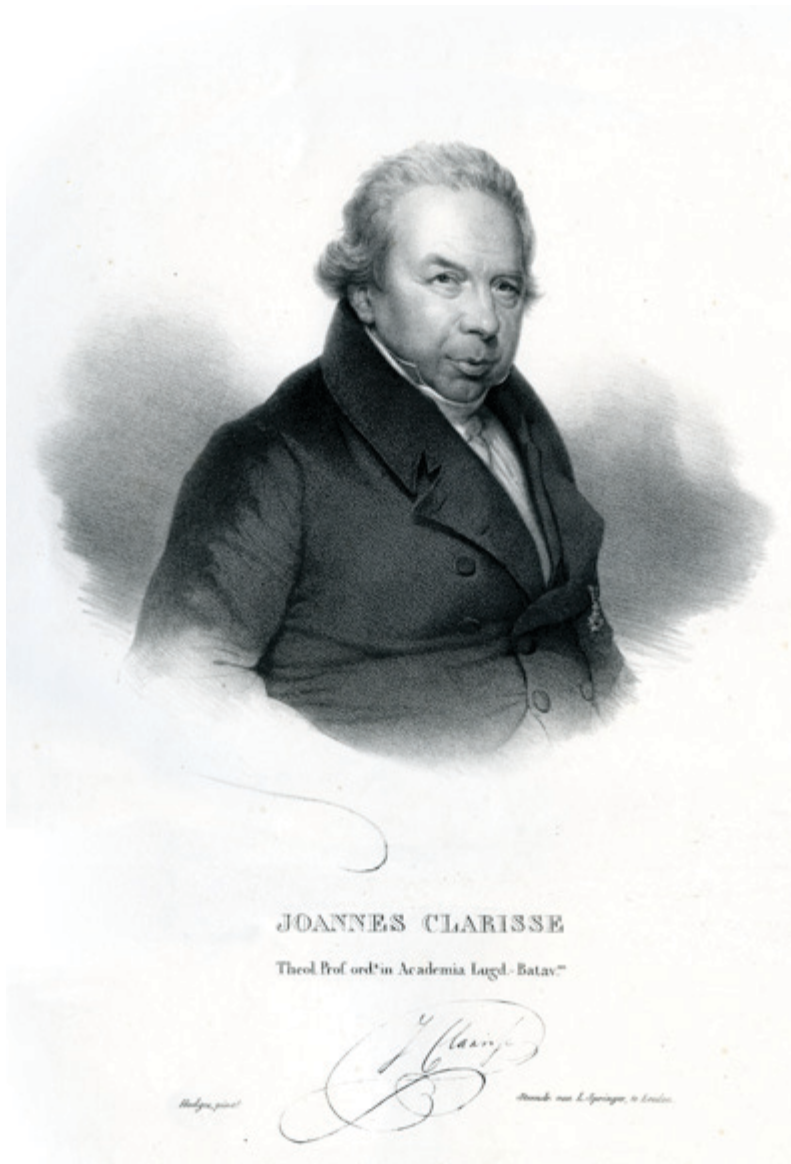
29 november 1846 Overleden te Rheden

1806 lid

Weer een predikant, maar nu een die het gebracht heeft tot hoogleraar. Clarisse studeerde aanvankelijk in Leiden, deed daar zijn 'propedeuse', maar zijn hoofdstudie in de theologie volgde hij in Utrecht. Daar promoveerde hij ook en in 1792, 22 jaar oud, werd hij predikant te Doorn. Na vijf jaar nam hij een beroep naar Enkhuizen aan, waar hij zes jaar is gebleven, totdat hij werd benoemd tot hoogleraar theologie te Harderwijk. Daar was hij tevens academieprediker. In 1811 kwam hij 'vrij' toen Napoleon de Universiteit van Harderwijk sloot. Hij werd weer predikant, nu te Rotterdam, maar niet voor lang. Na drie jaar werd hij aangesteld als hoogleraar theologie te Leiden en tevens als academieprediker. Hij doceerde bijna alle vakken uit de theologie, maar zijn liefde lag bij dogmatiek en ethiek. Hij was breed onderlegd, zo breed dat hij, na de dood van Brugmans, vier jaren de vakken zoölogie en mineralogie gaf, tot ieders tevredenheid. Hij was lid van veel binnen- en buitenlandse genootschappen. Ook publiceerde hij veel, overwegend in het Nederlands. Tweemaal is hij getrouwd geweest. Bij zijn eerste vrouw verwekte hij twaalf kinderen. In 1811 ging hij met emeritaat en verhuisde naar Rheden. Daar overleed hij in 1846. Hij is begraven in Katwijk aan Zee.

Bijgaand portret is een litho van Leendert Springer naar een schilderij van Hodges, dat in bezit is van de Leidse Universiteit.

[Van der Aa 3, p. 397 – 405]

Petrus Josephus Hubertus Cuijpers (1827 – 1921)

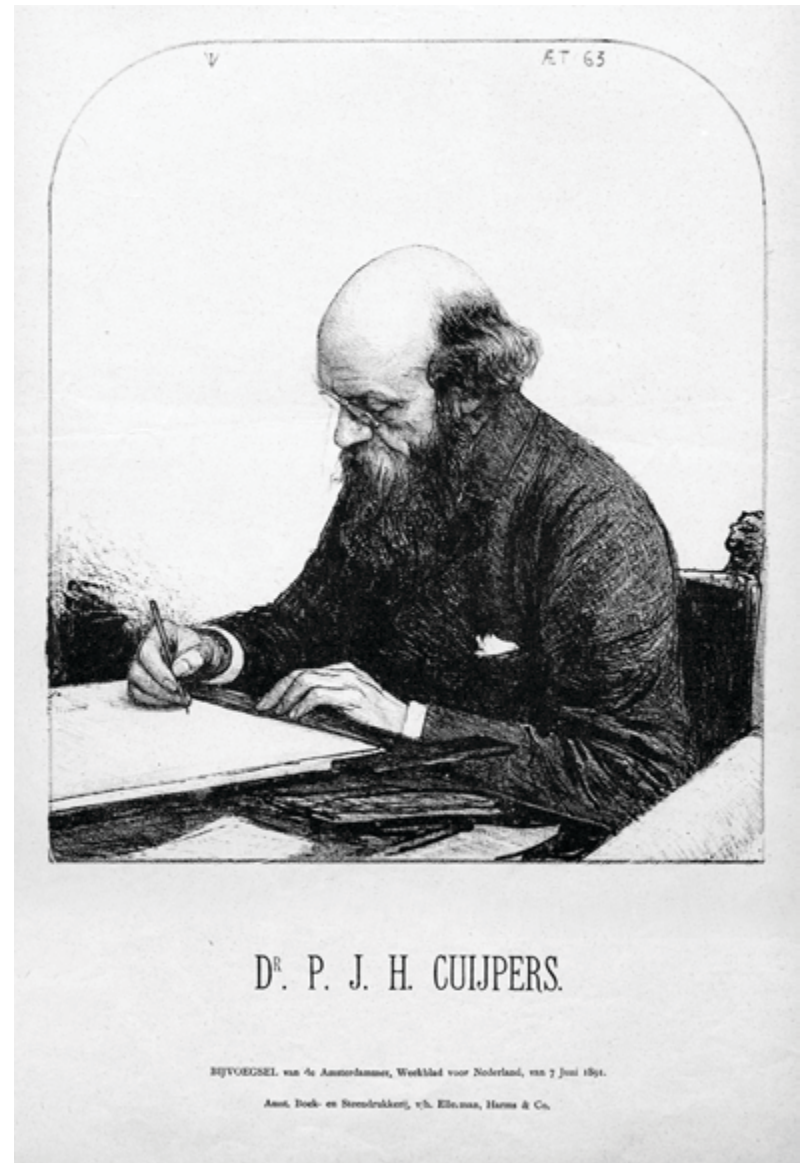
16 mei 1827 Geboren te Roermond
3 maart 1921 Overleden te Roermond
1903 lid

Cuijpers staat bekend als architect van het Rijksmuseum en het Centraal Station te Amsterdam. Hij was geen wetenschapper, maar kreeg wel later die erkenning met een eredoctoraat van de Universiteit Utrecht in 1886 en een doctoraat honoris causa van de Technische Universiteit Delft in 1907.

Zijn familie was vanaf het midden van de 18e eeuw woonachtig in Roermond en had vele malen blijk gegeven van artistieke aanleg. Die aanleg had Pierre ook. Zijn opleiding genoot hij aan de Kunstacademie van Antwerpen en sloot die af met de toekenning van de Prix d'Excellence. Hij vestigde zich daarna in Roermond en kreeg meteen opdrachten voor de bouw of restauratie van Rooms Katholieke kerken in Limburg. De eerste opdracht was restauratie van het koor van en het ontwerpen van een nieuw altaar voor de Munsterkerk in Roermond. Omdat hij steeds meer opdrachten ook buiten Limburg kreeg, verhuisde hij in 1865 naar Amsterdam. Hij bouwde steeds in neogotische stijl, daarbij beïnvloed door zijn diep religieuze Rooms Katholieke geloofsovertuiging. Vaak kreeg hij kritiek op zijn Roomse bouwstijl. Toen hij in 1876 zijn ontwerp voor de bouw van het Rijksmuseum bekroond zag moet koning Willem III hebben gezegd dat hij nooit een voet zou zetten in dat 'klooster'. Het Rijksmuseum werd in 1885 in gebruik genomen. In 1881 kreeg hij de prestigieuze opdracht voor de bouw van het Centraal Station in Amsterdam. Naast deze belangrijke opdrachten bouwde hij meer dan 70 kerken. Om er een paar te noemen: de Sint Vituskerk in Hilversum en de Vondelkerk in Amsterdam. Ook herbouwde hij kasteel De Haar te Utrecht. Hij ontving talrijke zeer hoge onderscheidingen in Nederland en daarbuiten. Hij was werkelijk een sieraad voor de Hollandsche Maatschappij.

Bijgaand portret is een litho ontworpen door de etser en lithograaf Jan Veth (1864 – 1925).

[BWN, deel 3], {Wikipedia}

Joan (Johannes) van den Honert (1693 – 1758)

1 december 1693 Geboren te Hendrik-Ido-Ambacht

6 april 1758 Overleden te Leiden

1752 lid

Ook Van den Honert behoort tot de eerste (Leidse) leden van de Hollandse Maatschappij. Joan, of Johannes, van den Honert ging pas laat theologie studeren. Aanvankelijk zou hij koopman worden en werkte ook korte tijd als zodanig. Maar zijn geletterde vooropleiding deed hem verlangen naar de wetenschap en op 21-jarige leeftijd begon hij een studie theologie in Leiden op hetzelfde moment dat zijn vader Taco daar hoogleraar theologie werd. Na zijn studie werd hij Nederlands Hervormd predikant, respectievelijk te Katwijk, Enkhuizen en Haarlem. Na tot doctor te zijn gepromoveerd, aanvaardde hij de betrekking van hoogleraar theologie te Utrecht, en daarna te Leiden, als opvolger van zijn vader die opstapte vanwege ouderdom. Hij was streng in de leer, maar niet zwaar op de hand. Indien iemand afweek van de rechte leer, kwam je hem tegen. Daarbij toonde hij zich een twistziek persoon. Ruzies die daaruit voortkwamen liepen soms zo hoog op dat stadsbestuurders of curatoren van universiteiten tussen beide moesten komen om ze te beslechten. Hij stond in aanzien als geleerde. Men noemde hem de paus van Nederland en raadpleegde hem als een orakel. Als je zijn steun verwierf gingen er deuren voor je open. Hij heeft heel veel gepubliceerd, bijna alles in het Nederlands. Of hij ook internationale contacten had is niet bekend. Dat hij tot lid van de Hollandsche Maatschappij werd benoemd in 1752 is niet vreemd, maar had ongetwijfeld ook te maken met het feit dat hij tot de inner circle van Lulofs behoorde.

Bijgaand portret is naar een gravure van J. Houbraken.

[Van der Aa 8-2, p.1057 – 1066]

Franciscus van Oudendorp (1696 – 1761)

31 juli 1696 Geboren te Leiden
14 februari 1761 Overleden te Leiden
1752 lid

Een der grootste latinisten van zijn tijd! Zo wordt Franciscus van Oudendorp in de literatuur omschreven. Van de vele Latijnse teksten die hij bewerkte en uitgaf springt die van Julius Caesar in het oog. Hij was hoogleraar te Leiden met officiële leeropdracht Geschiedenis en Welsprekendheid. Na zijn studie, ook te Leiden, werd hij in 1724 rector van de Latijnse school te Nijmegen en in 1736 van die te Haarlem. In 1740 volgde zijn aanstelling tot hoogleraar aan de Leidse Universiteit. Hij behoort ook tot de eerste leden van de Hollandsche Maatschappij. In Leiden waren Curatoren hem goed gezind. Af en toe kreeg hij een aanzienlijk financieel blijk van waardering. Interessant is wellicht ook het volgende, het geeft een goed beeld van die tijd. Op 9 oktober 1747 bespraken Curatoren een verzoek van Van Oudendorp om een antiek Grieks exemplaar van de pentateuch, de boeken Koningen, Richteren, Ruth etc., geschreven in groot folio op perkament, van de Griekse Kerk van Smyrna te mogen aankopen. Blijkbaar zat de Leidse Universiteit krap bij kas, want hij stelde voor de koop, in deze financieel moeilijke tijd, te bekostigen door de Griekse Kerk van Smyrna in ruil een aantal door haar begeerde boeken te geven van de Leidse Universiteit. Curatoren moesten dan wel snel beslissen want de Royal Society wilde de Griekse boeken ook graag hebben en was bereid daarvoor harde munt te betalen. Curatoren gingen akkoord, Van Oudendorp had kennis van zaken! Wel moest natuurlijk opgelet worden dat de Leidse boeken ongeveer evenveel waard zouden zijn als de Griekse geschriften. Maar Van Oudendorp genoot veel vertrouwen. Zelf bezat Van Oudendorp overigens ook heel veel boeken die zijn zoon, na de dood van zijn vader, aan de Leidse Universiteit heeft geschonken.

De Leidse Universiteit bezit een geschilderd portret van Van Oudendorp. Bijgaand portret is daarop gebaseerd. De vervaardiger is onbekend.

[Bronnen V, p. 289], [Van der Aa 14, p. 267 – 268]

Andreas Weiss (1713 – 1792)

24 oktober 1713 Geboren te Basel, Zwitserland

1792 Overleden in Zwitserland

1752 lid

ANDREAS WEISS.

*Jur. Publ. et Priv. Prof. Ord. 1741. Prof. Honor. 1758 et Guistelme. & Jurisco. A. Studia
Nat. 24 Oct. 1713.*

Toen de Zwitserse hoogleraar in het publiek en privaatsrecht Johannes Jacobus Vitriarius in 1745 overleed, stelde dat de Leidse Curatoren voor een groot probleem. Waar kon men op korte termijn een geschikte opvolger vinden? In Nederland was de spoeling met opvolgers dun. Vitriarius trok bij zijn collega staatsrecht veel buitenlandse studenten en die wilde men graag behouden. Gelukkig vond men collega Rucker bereid om tijdelijk de colleges van Vitriarius op zich te nemen. Intussen zochten Curatoren wederom in het buitenland naar een opvolger. Als eerste werd Bruder te Jena benaderd. Hij treuzelde echter zo lang met zijn antwoord, dat Curatoren hem afschreven. Vervolgens werd Iselius te Basel gevraagd, maar hij bedankte. Toen Andreas Weiss, hoogleraar natuur- en volkenrecht te Basel, werd benaderd hapte hij toe op een jaarsalaris van tussen de 2000 en 2500 gulden, een zeer hoge beloning voor die tijd. Tevens kreeg hij de aanzienlijke vergoeding van 1000 gulden voor verhuiskosten, later nog aangevuld met een extra bedrag van 400 gulden. We zijn intussen in 1747. Weiss deed het goed als hoogleraar en trok evenals zijn voorganger veel buitenlandse studenten. Zijn naam drong ook door tot het hof en in 1759 vroeg de Hertog van Brunswijk, voogd van de minderjarige Prins van Oranje, de latere stadhouder Willem V, hem als onderwijzer van de Prins. Curatoren stemden in, maar zagen alras in dat dit eigenlijk een fulltime job was, zodat de colleges erbij inschoten. Ze stelden voor de onderwijsbaan tot enkele dagen per week te beperken, maar de Hertog was daar fel op tegen. Er zat dus niets anders op voor Weiss dan ontslag te nemen als hoogleraar. Dat kreeg hij in 1760, met behoud van salaris en met de titel professor honorarius. In 1766 werd de Prins meerderjarig en aanvaardde het erfstadhouderschap. Prompt werd hij voor een bezoek aan de Leidse Universiteit uitgenodigd waarbij Weiss hem mocht toespreken en gelukwensen. Hiermee zat ook de onderwijsbaan van Weiss er op en hij keerde terug naar Zwitserland waar hij in 1792 overleed. Weiss behoort ook tot de eerste leden van de Hollandsche Maatschappij. Zijn band met het huis van Oranje was mooi meegenomen.

De Leidse Universiteit bezit een geschilderd portret van Weiss. Bijgaand portret is een litho van Leendert Springer.

[Bronnen V, p.276 e.v.],[Van der Aa 20, p. 101]

De collectie

De portretten van de volgende personen zijn nu te zien in het Hodshon Huis.

C.C.H. van der Aa,

1718 – 1793, lid 1752
Luthers predikant te Haarlem, eerste secretaris van de Hollandsche Maatschappij der Wetenschappen

J. Adams,

1785 – 1826, buitenlands lid 1805
Tweede president van de Verenigde Staten.

H. Aeneae,

1743 – 1810, lid 1781
Lector in de fysica aan Felix Meritis, vergezelde Van Swinden naar Parijs om in internationaal verband te spreken over de invoering van het metrieke stelsel.

J.N.S. Allamand,

1713 – 1787, lid 1753
Hoogleraar wiskunde te Leiden.

R.H. Arntzenius,

1777 – 1823, lid 1808
Fiscaal jurist te Haarlem, actief lid van de vereniging Democriet.

G. Bakker,

1771 – 1828, lid 1806
Stadslector te Haarlem, lector vergelijkende anatomie vanwege Teylers Stichting, later hoogleraar in dat vak te Groningen.

E.H. von Baumhauer,

1820 – 1885, lid 1853
Hoogleraar scheikunde te Amsterdam, secretaris van de Hollandsche Maatschappij der Wetenschappen.

J.M. van Bemmelen,

1830 – 1911, lid 1872
Bekend Leids hoogleraar scheikunde.

J.A. Bennet,

1758 – 1828, lid 1798
Eerste Leidse hoogleraar in de landhuishoudkunde (land-, tuin-, en bosbouw). Kampioen prijsvragen oplossen.

W. Bentinck,

1704 – 1774, directeur 1753
Bewerkte herstel stadhouderschap na het stadhouderloze tijdperk door aanstelling van Willem IV als erfstadhouder. Had een groot aandeel in de benoeming van Willem V tot protector van de Hollandsche Maatschappij. Curator van de Leidse Universiteit.

D. Bierens de Haan,

1822 – 1895, lid 1860
Hoogleraar wiskunde te Leiden. Eerste voorzitter van de commissie die de uitgave van de verzamelde werken van Christiaan Huygens verzorgde.

J. Blanken Jzn,

1755 – 1838, lid 1808
Inspecteur generaal van Rijkswaterstaat, had leiding bij aanleg van Noordhollandsch Kanaal. Een der Lekbruggen bij Vianen draagt zijn naam.

P. Bleeker,

1819 – 1878, buitenlands lid 1853
Officier van gezondheid van het Nederlands-Indisch leger. Beroemd ichtyoloog.

P. van Bleiswijk,

1724 – 1790, directeur 1773
Raadspensionaris van Holland, curator van de Leidse Universiteit.

A.H. van der Boon Mesch,

1804 – 1874, lid 1832
Hoogleraar toegepaste scheikunde te Leiden, bouwde nieuw chemisch laboratorium.

J. de Bosch,

1740 – 1811, lid 1776
Een der wegbereiders van de KNAW. Curator van de Leidse Universiteit.

J. Bosscha,

1831 – 1911, lid 1863
Hoogleraar natuurkunde aan de Polytechnische School te Delft, later directeur van deze School. Secretaris van de Hollandsche Maatschappij der Wetenschappen van 1885 tot 1909. Portret en jeugdportret.

S.J. Brugmans,

1763 – 1819, lid 1788
Duizendpoot. Hoogleraar botanie en geneeskunde te Leiden. Lijfarts van Lodewijk Napoleon. Stond aan de wieg van de militaire geneeskunde.

P. Burman Jr,

1713 – 1778, lid 1752
Hoogleraar welsprekendheid en geschiedenis aan het Athenaeum Illustre te Amsterdam. Een geweldige redenaar. Uit respect voor zijn oom, die dezelfde namen droeg, noemde hij zich Petrus Burmannus Secundus.

P. Camper,

1722 – 1789, lid 1760

Hoogleraar geneeskunde te Groningen, later in de politiek, lid van de Raad van State. Won zoveel prijsvragen dat men hem verzocht niet meer mee te dingen.

G.A.G.P. baron van de Capellen,

1778 – 1848, directeur 1814

Gouverneur-generaal van Nederlands Indië.

C. Chais,

1701 – 1785, lid 1753

Waals predikant te Den Haag. Heeft de godsdienstige vooroordelen tegen inenting tegen kinderziekten bestreden.

G.S. de Chauffepié,

1773 – 1839, lid 1811

Predikant van de Waalse gemeente te Delft en later te Den Haag, eredoctor in de letteren van de Groningse Universiteit.

J. Clarisse,

1770 – 1846, lid 1806

Hoogleraar theologie te Harderwijk, na sluiting van deze instelling door Napoleon hoogleraar te Leiden.

F.W. Conrad,

1800 – 1870, lid 1843

Hoofdinspecteur Rijkswaterstaat, een der oprichters van KIVI, het Koninklijk Instituut voor Ingenieurs.

P.J.H. Cuijpers,

1827 – 1921, lid 1903

Architect van het Rijksmuseum en het Centraal Station te Amsterdam.

W.K. baron van Dedem,

1839 – 1895, directeur 1883

Burgemeester van Hoorn, Minister van Koloniën. Deed veel voor de infrastructuur van Indonesië (o.a. aanleg spoorwegen).

F.C. Donders,

1818 – 1889, lid 1855

Beroemd Utrechts hoogleraar oogheelkunde.

A.F.J.A. van der Duijn van Maasdam,

1771 – 1848, directeur 1814

Lid van het Driemanschap van het Voorlopig Bewind in 1813.

C.P. van Eeghen,

1880 – 1968, directeur 1928

Bekend kunstverzamelaar (vooral prenten) te Amsterdam.

C.T. Elout,

1767 – 1841, directeur 1806

Staatsman, minister onder koning Willem I, maakte deel uit in 1814 en 1815 van de Grondwetscommissie. Vooral echter bekend als Commissaris-Generaal in Nederlands Indië.

J. Enschedé,

1785 – 1866, lid 1816

Drijvende kracht achter de Oprechte Haarlemsche Courant, nu opgenomen in Haarlems Dagblad.

D.J. van Ewijck,

1786 – 1858, directeur 1826 (en 1840)

Hoge ambtenaar op het ministerie van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen onder Koning Willem I. Curator Universiteit Utrecht en Universiteit Leiden. Commissaris des Konings van Noord-Holland.

R. Feith,

1753 – 1824, lid 1808

Korte tijd burgemeester van Zwolle, aldaar begraven. Was ook dichter, en schrijver van geestelijke liederen. Uren, dagen, maanden, jaren, is van hem. Won veel prijsvragen.

M.C. Fock,

1828 – 1910, directeur 1861

Burgemeester van Haarlem en Amsterdam, minister van Binnenlandse Zaken onder Thorbecke. Extreem liberaal. Later nog Commissaris des Konings van Zuid-Holland.

A.P.N. Franchimont,

1844 – 1919, lid 1878

Pionier van de organische scheikunde in Nederland. Hoogleraar te Leiden, opvolger van Van der Boon Mesch.

N.C. de Frémery,

1770 – 1844, lid 1795

Hoogleraar scheikunde, farmacie, natuurlijke historie en forensische geneeskunde te Utrecht. Arts van het koninghuis.

P.J.J. de Frémery,

1797 – 1855, lid 1831

Hoogleraar scheikunde aan 's Rijks Veeartsenijschool te Utrecht.

M. van Geuns,

1735 – 1817, lid 1770

Groot Utrechts hoogleraar geneeskunde, oprichter van het (nog steeds bestaande) Utrechtsch Geneeskundig Gezelschap Matthias van Geuns.

S.J. van Geuns,
1767 – 1795, lid 1790

Een der jongste leden van de Hollandsche Maatschappij, zoon van de voorgaande. Hoogleraar in de geneeskunde, botanie, fysiologie en scheikunde te Utrecht. Is maar 28 jaar geworden.

J. de Gorter,

1689 – 1762, buitenlands lid 1760
Bekend hoogleraar geneeskunde aan de universiteit van Harderwijk. Op late leeftijd naar Rusland vertrokken om lijfarts van Elizabeth, keizerin van Rusland, te worden. Behoort tot de 'parels' van Harderwijk.

H.D. Guyot,

1753 - 1828, lid 1793
Predikant van de Waalse gemeente te Groningen. Richtte het eerste instituut voor doven op in Nederland.

G. ten Haaff,

1720 – 1791, lid 1760
Bekwaam chirurg te Rotterdam. Steensnyder te Delft.

Y. van Hamelsveld,

1743 – 1812, lid 1792
Predikant, later hoogleraar theologie te Utrecht. Ook politiek actief. Voorzitter van de Nationale Vergadering, bij de staatsgreep van 1798 gevangen gezet op Huis ten Bosch. Begraven te Durgerdam.

P. Harting,

1812 – 1885, lid 1852
Bioloog en nog veel meer, een der iconen van de Universiteit Utrecht in de negentiende eeuw.

G.A. Hasselaar,

1698 – 1766, directeur 1753
Burgemeester van Amsterdam, eigenaar van de hofstede Bosbeek bij Heemstede.

P. van Hemert, 1756 – 1825, lid 1795

Hoogleraar aan het Remonstrants Seminarie te Amsterdam.

F. Hemsterhuis,

1721 – 1790, lid 1772
Filosoof, kunstenaar, kunstkenner en kunstverzamelaar. Had met zijn filosofie veel invloed in met name Duitsland, op Goethe, Schiller, e.a. Bevriend met Petrus Camper.

J.H. van 't Hoff,

1852 – 1911, lid 1890
Winnaar eerste Nobel Prijs voor chemie in 1901, hoogleraar fysische chemie te Amsterdam (UvA) en Berlijn.

C.K. Hoffmann,

1841 – 1903, lid 1876
Hoogleraar dierkunde, anatomie, fysiologie en embryologie te Leiden, ontwerper van veel prijsvragen.

G.K. van Hogendorp,

1762 – 1834, directeur 1805
Was samen met Van der Duijn van Maasdam en Van Limburg Stirum lid van het Voorlopig Bewind in 1813, na de val van Napoleon. Bewerkte dat Willem Frederik van Oranje Nassau terugkeerde uit Engeland als soeverein vorst.

J.G. Holtzhey,

1729 – 1808, lid 1753
Medailleur en muntmeester. Ontwerper van de Prijsvraag medailles.

J. van den Honert,

1693 – 1758, lid 1752
Hoogleraar theologie te Utrecht en Leiden. Men noemde hem de paus van Nederland.

A. von Humboldt,

1769 – 1859, buitenlands lid 1820
Duits natuurvorser en ontdekkingsreiziger.

T. Jefferson,

1743 – 1826, buitenlands lid 1805
Derde president van de Verenigde Staten.

C.R.T. Kraijenhoff,

1758 – 1840, lid 1791
Generaal, maar vooral bekend als cartograaf. Maakte tijdens de Bataafse Republiek een nieuwe landkaart van Nederland, steunend op de driehoeksmeting van Snellius.

J. Lulofs,

1711 – 1768, lid 1752
Hoogleraar wiskunde te Leiden. Verantwoordelijk voor de naam Hollandsche Maatschappij der Wetenschappen. Had een dubbelrol: lid van de Hollandsche Maatschappij en secretaris van de Leidse Senaat. De Leidse Universiteit was niet erg gecharmeerd van een concurrent in Haarlem.

G.J. Mulder,

1802 – 1880, lid 1835
Bekend dominant Utrechts hoogleraar scheikunde, had veel leerlingen en promovendi.

P. van Musschenbroek,

1692 – 1761, lid 1752
Beroemd fysicus, uitvinder van de Leidse Flesch.

F. van Oudendorp,

1696 – 1761, lid 1752
Een der grootste latinisten van zijn tijd. Hoogleraar te Leiden.

A. Weiss,

1713 – 1792, lid 1752
Zwitsers jurist gespecialiseerd in staatsrecht. Trok veel buitenlandse studenten. Onderwijzer van de minderjarige Prins van Oranje, de latere stadhouder Willem V.

Lijst van afkortingen

[Van der Aa]

A.J. van der Aa, Biografisch
Woordenboek der Nederlanden.
Eenentwintig delen. Haarlem
1852–1878

[Bierens de Haan]

Dr. J.A. Bierens de Haan, De
Hollandsche Maatschappij
der Wetenschappen 1752 – 1952,
Tjeenk Willink & Zoon N.V.
Haarlem 1952

[Boeles]

Mr. W.B.S. Boeles, Frieslands
Hoogeschool en het Rijks
Athenaeum te Franeker. Twee
delen, Leeuwarden 1878 – 1889.

[Bronnen]

P.C. Molhuysen, Bronnen tot
de geschiedenis van de Leidse
Universiteit. Zeven delen. Martinus
Nijhoff, 's Gravenhage 1913 – 1924

[BWN]

Biografisch Woordenboek van
Nederland. Zes delen.
's Gravenhage 1979 – 2008

[NNBW]

Nieuw Nederlandsch Biografisch
Woordenboek. Tien delen.
Leiden 1911–1937

[Otterspeer II]

Willem Otterspeer, Groepsportret
met Dame. De vesting van de
macht. De Leidse Universiteit
1673 – 1775. Bert Bakker,
Amsterdam 2002

Bovenstaande bronnen zijn soms
ook digitaal te raadplegen
via www.biografischportaal.nl

Colofon

Uitgave: Koninklijke Hollandsche

Maatschappij der Wetenschappen

Auteur: Gerrit van Dijk

Scans: Hilde de Wolf Fotografie, Bennebroek

Vormgeving: Coen Mulder, Haarlem

Druk: Ten Brink, Meppel

